

ЈАВНА РАСПРАВА

Предлог на Закон за основното образование Забелешки на Народниот правобранител

1. Изразуваме задоволство и од прифаќањето на поголем дел од предлозите во нашето Мислење доставено до министерот за образование и наука по Нацрт Законот за основното образование и нивното инкорпорирање во Предлог на Законот, како и на прифаќањето на забелешките за потребата од прецизност, јасност и концизност на законските одредби, со цел да не се остави простор за различни толкувања при примената на истите.

2. Сепак сметаме дека сеуште има потреба за подобрување на Законот за основно образование, и за поздравување е одржувањето на оваа Јавна расправа за Предлог на Законот за основно образование, кој е во собраниска процедура.

3. Новина во Предлог на Законот е уредувањето на правото на образование на деца со странско државјанство или деца без државјанство, при што сега е проширено и на децата бегалци, деца баратели на азил, деца со признаен статус на бегалец, по супсидијарна заштита и под привремена заштита. Во законот се вели дека и овие деца имаат право на основно образование под еднакви услови како децата државјани. Дополнително, во став 2 се наведува дека за овие деца се организира изучување на македонскиот јазик и неговото писмо, како и поддршка за надоместување на знаењето од одредени наставни предмети, во траење од најмалку една година, врз основа на Програми изготвени од Бирото, а одобрени од министерот. **Доколку се планира начинот на кој ќе биде изведена оваа настава, кој ќе ја изведува, и каде, да се уреди подетално со подзаконски акт, сметаме дека е потребно истото да биде јасно наведено во овој закон и овој член да се дополни. Во спротивно, не е јасно и докрај уредено ова прашање за споменатите категории деца!!!**

4. Аналогно, треба да се интервенира и во членот 96 во однос на **Содржина за збирките на податоци за ученици запишани во основно училиште за оваа категорија.**

5. Новина во Предлог на Законот е и уредувањето на образование на деца кои не биле вклучени во наставата, а се со надмината возрастна граница за вклучување во соодветното одделение- нешто што како проблем е нотирани од наша страна и за кој во континуитет е известувано МОН. **Сметаме дека членот 14 ст.3 кој уредува дека „проверка на знаењето за овие деца се врши од страна на училиштето по што се издава потврда за упис во соодветно одделение“, треба да се дополни со зборовите „на јазик кој го говори детето“, или пак, да се уреди дека при проверката на знаењето на овие деца од страна на училиштето по потреба се вклучува лице кое го говори односно го познава јазикот на кој говори детето.**

6. Остануваме на мислењето дека во член 15 од Предлог на законот, **неопходно е да се додаде нов став кој ќе се однесува на начинот на кој ќе**

се организира настава во домашни услови или здравствена установа на учениците со попреченост (со долготрајни физички, ментални, интелектуални и/или сетилни оштетувања), чија здравствена состојба е почувствителна, па поради влошеност на истата или пак, поради зачестени здравствени проблеми, не се во состојба да ја следат наставата во континуитет. При што временската одредница “подолго од три недели “ не соодветствува за оваа група деца. Воедно, потребно е и да се прецизира кое стручно лице би ја реализирало ваквата настава.

7. Во член 16 став 2 од Предлог законот е наведено дека училишниот инклузивен тим го сочинуваат седум члена: педагог, односно психолог, двајца наставници, двајца родители, односно старатели, специјален едукатор и рехабилитатор и директорот на училиштето. Повторно истакнуваме дека е потребно овој член да вклучи и други стручни лица, ПО ПОТРЕБА, во зависност од потребата на детето со попреченост.

8. Во член.19 – видови поддршка за ученици со попреченост, во ст.8 е наведено дека „ако на ниво на општина нема ОУ со ресурсен центар или со центар за поддршка, поддршка на учењето на учениците со попреченост се обезбедува од најблиското основно училиште со ресурсен центар или од училиште со Центар за поддршка од најблиската општина“. Не е јасно, каде ќе биде дадена поддршката, односно дали во училиштето каде посетува настава ќе дојдат лицата, или ќе треба детето со попреченост да оди во тоа училиштето со ресурсен центар, како би ја добило потребната поддршка?

9. Го поздравуваме уредувањето на прашањето на потребата од образовни медијатотири, во член 37 кој се однесува за учениците Роми кои потекнуваат од социјално загроени семејства и/или се подолго време надвор од образовниот систем. И го охрабруваме МОН да размислите за можноста вакво законско решение да вклучува и деца од други етнички заедници кои ги исполнуваат наведените услови.

10. Имаме забелешка и во однос на член 60 став 6, каде што е наведено дека на барање на родител/старател здравствената установа може да го одложи запишувањето на детето за една година. На која здравствена установа се мисли, и во скои случаи? Дополнително предлагаме да се додаде дека одложувањето може да го препорача стручното тело на МКФ (Меѓународна класификација на функционалности) .

11. Член 61 се однесува на комисијата за упис на деца во ОУ. Не е јасно, односно не е уредено што доколку комисијата за запишување во училиште го упати родителот на функционална проценка на детето (МКФ), а родителот не постапи по истото? Ќе се инволвира ли некој друг орган од аспект на најдобриот интерес на детето? Досегашната пракса и законска уреденост на прашањето упатува на вклучување на Меѓуопштинските центри за социјална работа, но оставаме отворено ова да се разгледа уште еднаш и соодветно да се уреди и прецизира.

12. Аналогно на нашиот предлог од член 14 став 3, предлагаме и во членот 61, за тоа кој се членува во Комисијата за упис на деца кои не се вклучени во наставата а се со надмината возрастна граница, еден од членовите да го познава или го говори мајчиниот јазик на детето.

13. Членот 64 став 3 предвидува активност- соработка со граѓански организации, со цел запишување во ОУ на учениците кои не се запишани. Сметаме дека вклучувањето на граѓанското општество е за пофалба, но начинот на кој е уредено прашањето „соработка е со Граѓански организации кои работат за намалување на дискриминација, сегрегација и изолација треба да се избрише и да се замени со „Граѓански организации чии целни групи се деца,, но укажуваме и да не се заборави улогата на ЦСР.

14. Член 65 да се дополни согласно Конвенцијата за правата на детето, и да се дефинира поимот насилство, со посебен акцент на меѓуврсничкото насилство. Да се уреди обврска за училиштето да превземе превентивни и заштитни мерки против насилството генерално врз децата, особено за меѓуврсничкото насилство, со оглед на зачестеноста на ваков вид насилство, како и обврска да се организираат разновидни активности за спречување на насилството меѓу децата кои ќе бидат предвидени со Годишната програма, со вклучување на родителите/старателите на децата.

Исто така, сметаме дека е потребно да се уреди постапката за утврдување на насилство во училиште: Кој е надлежен т.е. има обврска да пријави, каде и кој се ќе се инволвира.

15. За пофалба е новината во Предлог на Законот за уредување на прашањето кога родителот односно старателот е примател на гарантирана минимална помош, трошоците за оброкот ДА МОЖЕ да ги надомести основачот (член 73, став 1). Но, и тука е дадена МОЖНОСТ, а не е облигаторно, што во пракса ќе доведе до незадоволство и нееднаквост меѓу децата кои се од семејства приматели на Гарантирана минимална помош, особено што не се дадени критериуми по кои ќе биде одлучувано од страна на основачот.

16. Членот 76 се однесува на Постапката за советување на родители односно старатели. И овде имаме забелешка во однос на дадените рокови, кои сметаме дека се многу големи, имајќи ја предвид потребата да се делува итно во одредени случаи.

17. Предлагаме да се види уште еднаш член 77 ст.2 затоа што така како што е даден не е доволно јасен: „На советувањето на родителот односно старателот и психологот односно педагогот е должен да постапува согласно Програмата од член 76 став 8“.

Прво, Не е јасно дали советување ќе се врши и на психологот односно педагогот, што не е логично, а понатаму советувањето е уредено дека се врши за родител односно старател согласно Програма

за советување на ученици? Ова не соодвествува пред се на возраста на лицата кои се советуваат.

Второ, не е уредено што во случај кога родителот не се одзива на поканата за советување, како во тој случај ќе се постапи, кој ќе ги штити интересите на детето, чие однесување со коси, односно е во спротивност со Куќниот ред и другите правила на однесување?

18. Споредбено со Нацрт Законот, сегашниот Предлог на Закон, во член 177 не го вклучува Заводот за рехабилитација на деца и младинци Скопје (Топанско поле). Прашањето е зошто ова установа е измена од преодните и завршните одредби за училишта кои ќе запишуваат ученици до учебната 2022.2023, како и што со наставниот кадар од ова установа која реализира образовна настава?

19. И во однос на член 178 прашањето е – што ќе се случи со учениците со попреченост кои учат во постојните државни основни училишта (посебни училишта) и постојните посебни паралелки при основните училишта, по учебната 2020/2021 година, кои според функционалната проценка не добиле препорака за вклучување во редовно образование, имајќи предвид дека овие училишта продолжуваат со работа како ОУ со ресурсни центри и Центри за поддршка на учењето на учениците со попреченост?.

**ЗАМЕНИК
НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ
Васка Б-Мустафа**